

Василевич Віталій Вацлавович, вчений секретар Вченої ради Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

У світовому Індексі сприйняття корупції (СРІ) за 2016 рік Україна отримала 29 балів зі 100 можливих. Це на 2 бали більше, ніж минулого року, але не достатньо для країни, влада якої проголосила протидію корупції ключовим пріоритетом. Україна цього року посідає 131 місце зі 176 країн. Цю сходинку із показником 29 балів разом із нами розділили Казахстан, Росія, Непал, Іран та інші країни [1].

Найбільше позитивних балів Україна отримала в межах дослідження World Justice Project Rule of Law Index (Індексу верховенства права) що враховується під час визначення СРІ. Цей показник нашої держави підвищився на 10 балів у порівнянні з минулими роками. Це пов'язано зі зменшенням використання службового становища в органах виконавчої влади (показник поліпшився на 14 %), у поліції та збройних силах (показник покращився на 6 %). Аналогічну проблему засвідчують результати дослідження World Competitiveness Yearbook (Щорічника світової конкурентоспроможності), у рейтингу якого Україна цього річ додала 3 бали.

Важливу роль громадянського суспільства у втіленні демократичних перетворень підтверджує дослідження Freedom House Nations in Transit (Правозахисна організація). Цього року воно принесло Україні +4 бали. Підзвітність державних закупівель завдяки системі ProZorro, державне фінансування партій, перші розслідування НАБУ, участь громадськості в антикорупційних реформах – саме ці зміни експерти назвали найголовнішими.

Негативні оцінки Україна отримала в результаті досліджень World Economic Forum Executive Opinion Survey (Огляд світового економічного і соціального положення), кількісний показник за яким зменшився на один бал, та Economist Intelligence Unit Country Risk Ratings (Рейтинг державних ризиків), показник за яким став меншим на два бали.

Представники сфери бізнесу констатували значний рівень корупції під час розподілу державних коштів, а судову систему визнав нездатною зашкодити цьому. Дійсно, унаслідок роботи систем ProZorro та Dozorro випадки порушень у закупівлях стали більш очевидними для бізнесу й громадськості порівняно з паперовими тендерами. Активне викриття таких тендерів за допомогою Dozorro може значно зменшити корупційні прояви під час закупівель.

Отже, за висновками цієї провідної міжнародної громадської організації, рівень корупції в Україні залишається стабільно високим протягом багатьох років з трьох основних причин:

- безкарність корупціонерів;
- неефективність правосуддя;
- відсутність стабільних умов для провадження бізнесу.

Коментуючи зазначені результати, виконавчий директор Transparency International Ukraine пропонує такі п'ять кроків, що можуть сприяти реальним антикорупційним змінам:

1) створити ефективну та дієву систему антикорупційного правосуддя із залученням іноземних спеціалістів як активних учасників процесу відбору суддів для цих судів;

2) активізувати всі можливості для ефективного розслідування та доведення до суду справ фігурантів «санкційного списку Януковича»;

3) встановити нові прозорі правила взаємовідносин у трикутнику «суспільство – влада – бізнес», із застосуванням дерегуляції, прогнозованості податкового законодавства, становлення реального верховенства права забезпечити стабільні умови для ведення бізнесу;

4) провести аудит і знизити ступінь секретності в секторі безпеки та оборони за відповідними напрямками (статті державного бюджету, річні плани державних закупівель, інформація про проведення закупівель та укладені контракти);

5) налагодити системну комунікацію щодо антикорупційної реформи із суспільством і міжнародними партнерами на базі реальних фактів та досягнень, а не обіцянок. Чітко дотримуватися взятих на себе міжнародних зобов'язань.

На державному рівні загалом створено систему спеціалізованих органів і відповідного нормативного забезпечення формування та реалізації антикорупційної

політики України. Така система активно функціонує та вже має певні позитивні зміни як на соціально-політичному, так і на морально-психологічному рівні. Зокрема, рівень нетерпимості населення до корупції зростає, що свідчить про готовність пересічних громадян боротися з корупцією на всіх рівнях. Майже 45,5 % громадян заявляють про свою готовність викривати корупцію [2].

Не вдаючись до ґрунтового аналізу результатів роботи спеціальних антикорупційних органів та ефективності законодавчого забезпечення боротьби з корупцією, це тема окремого дослідження, хотів би зупинитися на деяких положеннях нормативних актів, що мали б стати основою ефективної реалізації загальних і спеціальних заходів запобігання, а отже, зниження рівня корупції в Україні.

Ідеться про Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2014–2017 роки» [3] та проект Закону «Про Антикорупційну стратегію на 2018–2020 роки», підготовлений Національним агентством запобігання корупції та поданих на обговорення Кабінетом Міністрів України.

Підставою для висловлення окремих зауважень стали положення цього законопроекту, у яких ідеться про те, що:

– за результатами проведеного аналізу виконання Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки та Державної програми щодо реалізації засад Антикорупційної стратегії дві третини передбачених заходів виконано. Невиконані завдання, які залишаються актуальними, та заходи щодо їх реалізації мають бути перенесені до Антикорупційної стратегії на 2018–2020 роки»;

– корупції не лише слід протидіяти, її потрібно викоринювати.

Постає цілком обґрунтоване запитання: чому не виконано положення, передбачені Законом і Програмою (адже пояснення на кшталт «...тривале становлення нових антикорупційних інститутів, недоліки чинного законодавства з питань запобігання корупції і його застосування, відсутність стійкого несприйняття корупції в суспільстві...» є не зовсім

переконливими) та хто відповідатиме за невиконання вимог цих нормативно-правових актів?

У цьому контексті, на нашу думку, слід зазначити:

– антикорупційні стратегії мають містити конкретні перспективні положення на реалізацію яких мають бути підготовлені конкретні планові (програмні) заходи;

– необхідно закріпити реальну відповідальність за невиконання законодавчих вимог;

– доцільно виключити вживання некоректних неправових категорій («викорінення корупції»), ототожнення органів кримінальної юстиції, правопорядку та правоохоронних органів;

– варто нормативно закріпити положення про забезпечення належного розслідування зловживань з боку усіх без винятку суб'єктів корупції з обов'язковим оприлюдненням відповідної інформації, а не лише щодо працівників органів правопорядку;

– доцільно враховувати, що індикаторами успішної реалізації Антикорупційної стратегії не можуть бути «належний стан виконання заходів, передбачених Антикорупційною стратегією; висока ефективність заходів передбачених Антикорупційною стратегією», такі категорії є неконкретними та потребують додаткових індикаторів (показників).

Список використаних джерел

1. Индекс сприйняття корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-spi-2016/>. – Назва з екрана.

2. Толерантність до корупції шкодить економіці та відчуттю щастя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/27923287.html>. – Назва з екрана.

3. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2014–2017 роки : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1699-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 46. – Ст. 2047.